

»Zádruha«,

družstvo k povznesení lidového průmyslu, hlavně uměleckého.

Na pražském Příkopě, po levé straně od Prašné brány, naleznete malý krámek. Naleznete jej, dáte-li dobrý pozor; je skoro skryt mezi přečnívajícími sloupy a římsami a má vchod jen z průjezdu. V okenním výkladě spatříte krajky, výšivky, zdobené prádlo, trochu keramiky, hraček, dřevěného zboží — vše v národním slohu, který u nás pomalu budí útrpný úsměv, dokud ovšem se mu nedostane pochvalného cejchu z ciziny.

Je to skromňoučké, bezplatné přístřeší Zádruh, »družstva k povznesení lidového průmyslu, hlavně uměleckého«.

Jak hrdý to název, jak vysoký to cíl! Povznést technicky a umělecky a hlavně finančně a odbytově prostonárodní průmysl, pomáhati desetitisícům našich lidí, pilných a nadaných, k lidské existenci, vymaňovati je z područí cizích vyděračů, zdomáčňovati umělecké skoro jejich výrobky v našich salonech! Jak nádherné by našly se u jiných národů místo, snad i vlastní budova pro tyto účely, kněžny a patricijky, purkmistři a dvorní radové drali by se o místa ve výboru správním, stát, země, obce, komory, zanášely by je zvonivou přízni.

A u nás choulíš se v koutečku svém, ty nepatrný krámku, jako bys si ani nepřál, aby si kdo povšiml tebe a tvých tak velkých úkolů, a vy pilné pracovnice, které za účasti hloučku té naší nenáviděné intelligence s naprostou nezištnou obětavostí shledáváte vzory a poskytujete návody k výrobě, korespondujete a účtujete, vymýslíte nové prameny nákupu a vynalézáte nové příležitosti odbytové, kupujete a prodáváte — vám nedostane se za celoroční přičinění ani té jepicovité slávy, která v našich žurnálech vítá stupidní naši jeunesse dorée obojího pohlaví, sotva se po prohýřené noci vrátila z plesu domů.

Skoro cítím pokušení vyzvat vás: zanechte nevděčné práce, co na tom, zazníkne-li náš umělecký průmysl prostonárodní — páni z našich museí si potom jednou zajedou do ciziny, aby tam pro naše sbírky některé cennější kusy zakoupili —, co na tom, budou-li v širých krajích naše česká děvčata a ženy v podruží cizích překupníků a budeme-li i dále zanášeti do ciziny statisíce našich peněz za věci, které bychom lépe a laciněji obdrželi doma — zanechte všeho, odějte se nádhernými robami ze skladů našich protivníků, jděte a tančete nebo promenujte, a budete mít i zisk, i potěšení i slávu, alespoň denní novinářskou.

Vím, že byste tak neučinily — jsou u nás pošetilci, kteří myslí, že musí přec alespoň někdo pracovati pro celek a nezištně, a vy patříte k nim.

Budete, vy tiché, anonymní pracovnice, i nadále působiti »k povznesení našeho lidového průmyslu, hlavně uměleckého«, bez vděku a zisku, bez uznání a bez reklamy . . .

Snad vás v té apathii naší veřejnosti povzbudí těchto několik rádků, snad prospěje vašim cílům informační staf, kterou o Zádruze ochotně napsala sl. M. Wanklová.

O.

*

Málokterý národ v Evropě může se honositi takovým uměleckým lidovým průmyslem jako národnové slovanští — toto umění však až na malé výjimky zachováno jest již jen v museích. Domácí průmysl živoří nebo jest vykořistován překupníky, nad to většinou k národním odpůrcům našim patřícími.

Roku 1899 sestoupil se v Národopisném museu československém malý výbor jen z několika osob sestávající, který k povznesení našeho lidového průmyslu, hlavně uměleckého, zamýšlel zřídit při museu obchod s lidovými výrobky. Než museum, tenkráte ještě finančně nezajištěné, nemohlo se pouštěti v odvážné podniky. I podařilo se mi získati prof. dra. A. Krause k přednášce v Ústředním spolku českých žen. Nadšená, zajímavá a přesvědčující přednáška prof. Krause ze dne 15. února 1900 o norském husflidu*) způsobila rozruch. Sestavil se přípravný komitét, z jehož středu pak povstalo družstvo »Zádruha«, jehož úkolem býti mělo výrobkům lidovým zjednávati co největší odbyt, podporovati a udržovati lidový průmysl a tím zvýšiti výdělkovou způsobilost našeho lidu.

Cinnost svou započalo družstvo za předsednictví zesnulého prof. Vil. Kurze ve skromných místnostech na Příkopě. Benevolenci hraběte Sylva-Tarouccey byly tyto místnosti Zádruze přenechány zdarma, čímž její první krok do veřejnosti byl velmi usnadněn.

Těžký a nesnadný úkol vytbla sobě Zádruha a dlouhá asi doba uplyne, než dosáhne norského husflidu aneb onoho maďarského podniku, který ku podpoře maďarského průmyslu a maďarské slávy využitkovává slovenských výšivek a slovenského lidu. Snad se namítne, že oba tyto podniky vládnou velkým kapitálem, že maďarskému spolku předsedá arcivévodkyně Isabella, avšak bez podpory jak norské veřejnosti, tak maďarských dam by bylo těžko bývalo podniky ony k dnešnímu rozkvětu přivésti. Také zakladatelé naší Zádrury doufali, že se tímto podnikem zavděčí celé českoslovanské veřejnosti, a že budou jí také vydatně podporováni. V této naději však byli zklamáni, na místo živého zájmu, jímž by zejména dámy naší »společnosti« byly měly vzplanouti, čekalo zakladatele neporozumění a netečnost! Přes to však, že závodní kapitál Zádruhy sestávající jen z málo podílů byl pranepatrný, podařilo se přece obezřetnému si počínání výboru i s malým obnosem mnoho pořídit a získati.

A jaké jiné obtíže bylo nutno překonati. Výbor vyzbrojen pramalou zkušeností musil sobě teprve prameny nákupu lidových výrobků hledati a styky s výrobcí navazovati — nesnadnost tohoto

*) Viz Ženský Svět r. IV. čís. 7. 1900.

úkolu představí si pouze ten, kdo zná jen poněkud náš venkovský lid, jeho nedůvěru a nepraktičnost ve věcech obchodních. Též naproti obecenstvu výbor musil, předkládaje mu výrobky nezvyklé a neobyčejné, teprve získávat pro odbyt zájem a pochopení. Pracovní odbory družstva, a sice pro obor práce a výrobků krajkových, výšivkových a keramických, pak odbor reklamní vyvinuly opravdu nejhorlivější činnost a píli. Co se týče zboží samotného, výbor všemožně se staral, aby se zásobil co nejrozmanitějšími a rázovitými předměty.

Z krajkařství chová na skladě velký výběr známých paličkováných krajek, jichž výrobou živí se chudé obyvatelstvo několika okresů, a aby vyhověl požadavkům obecenstva, získal též modní předměty a ozdoby na šaty, límce, vějíře a pod. Nejrozmanitější výšivky staré i nové budí často obdiv cizinců hlavně svými originálními vzory, pracným provedením a — lácí. Uherské a moravské Slovensko dodává ponejvíce pestré výšivky, pokryvky, ubrousy všelikého druhu, dětské čepečky, kožíšky, pravé lidové kroje, ba i vzorkované domácí tkaniny, ručníky velké trvanlivosti a pod.

Ačkoliv ty staré, krásné výšivky v Čechách vymizely, přece ještě v různých krajích českých živí se tisíce žen a dívek ručním bílým vyšíváním, které vyděračskými faktory za nízké ceny bývá skupováno a pak do ciziny, hlavně Paříže, Berlína a Vídni vyváženo. Toto od nás exportované zboží vrací se pak oklikou přes Vídeň do Prahy, kde teprve od našich dam bývá co cizí, vzácnější zboží oceněno a kupováno. Nezasluhuje podpory snaha Zádruhy, aby tento vývoz i zprostředkování práce krajkařské a vyšivačské soustřeďovalo se v jiných rukou než v oněch nepřátelských?

Odbor keramický snažil se též získati originální, pokud možno v národním slohu zdobené nádobí. Avšak bohužel čím dál tím více zanikají tvary dle starých tradic pracované, ustupujíce necenným výrobkům jarmarečním. Přibráno též vyřezávané zboží dřevěné, košíky a známé pomalované hračky, kterými se živí celé vesnice v Rudohoří. Tyto hračky putují i za hranice, plaví se přes moře, aby i v dálce cizině oblažily útlá srdece dětská. Perletí vykládané dýmky a obušky, hodící se za dekorační předměty, nebo pánské hole pracně zhotovuje již jen několik starých horalů valašských, kdežto u Jihoslovanů na Balkáně nachází se tento domácí průmysl ještě v plném květu. Prastarý krásný zvyk podarovati se o svatodušních svátcích navzájem malovanými vajíčky, u nás čím dále tím více mizí, pročež Zádruha opatřuje si každoročně množství těchto krásných kraslic, aby vzbudila opět zájem pro tento zvyk a upozornila na skvostné, umělecky provedené výrobky našich prostých venkovských žen.

Aby rozmnožila své zásoby, přibrala Zádruha předměty domácího průmyslu i jiných šlovanských větví, ku př. keramiku huculskou, dřevěné vyřezávané a korálky vykládané předměty, chorvátské a bosenské výšivky atd.

Výbor však stará se též, aby čím dálé, tím více nových pramenů nákupu i odbytu získal a všelikými poučnými a reklamními články jakož i výstavami obecenstvo na svou činnost upozornil. Zádruha súčastnila se r. 1901 výstavy v Kodani, r. 1902 výstavy hospodářské v Praze, 1903 v Táboře, pořádá každoročně vánoční prodej v místnostech hrabět. Sylva-Taroucetou k tomu zapůjčených. Bilance každým rokem vykazuje výtěžek, z kterého mohla být členům loni vyplacena 5% dividenda. Zajisté potěšitelný úkaz u srovnání s jinými našimi podniky společenstevními. K tomu však přispívá zajisté ta okolnost, že výbor za vykonanou práci neběže naprosto žádné odměny.

Přes všechny dosavadní dobré úspěchy však ještě daleko jest k cíli a mnoho práce zbývá vykonati. Ideálem Zádruhy jest, aby z onoho malého krámečku na Příkopě povstala velká rozsáhlá instituce, která by se po celé vlasti českoslovanské rozpínala, výrobu organisovala, lidu našemu nejen hmotný zisk přinášela, ale také celý domácí průmysl k obrození a vzkvétání dovedla. K tomu cíli potřebí jest mnoho pracovních sil, které by organizaci a zprostředkování s lidem prováděly a jim radou a skutkem byly nápmocny. I zřizování jakýchsi škol, kursů, filiálek atd. přinese bohdá budoucnost. Že jest možno dojít takových výsledků, ukazuje nám norský huslid i maďarský spolek.

K uskutečnění těchto cílů musí však více než dosud přispěti česká veřejnost hojným kupováním zboží i rozmniožováním závodního kapitálu, přistupováním ke členstvu Zádruhy. Darů a obětí u obecenstva nikdo se tu nedoprošuje, každý podíl po 50 K se zúrokuje přiměřenou dividendou. Kéž vzbudí se u nás živější zájem o náš lidový průmysl!

M. Wanklová.